

ÚSTAVA ČR: VZNIK, VÝVOJ, ZÁKLADNÍ PRINCIPY; DĚLBA MOCI

Ústavní vývoj 1989-1992

- listopad 1989 - vypuštění článků o vedoucí úloze KSČ, NF a marxismu-leninismu → základní předpoklad pro politický pluralismus
- únor 1990 - zásadní proměna podoby parlamentu: zkrácení volebního období (cesta ke svobodným volbám), zakotvení institutu volného poslaneckého mandátu
- červen 1990 - první svobodné parlamentní volby do obou komor FS a obou republikových národních rad
- leden 1991 - přijetí Listiny základních práv a svobod (později recipována do právního řádu samostatné ČR)
- červenec 1991 - ústavní zákon o referendu jako možná cesta k vyřešení státoprávních sporů / nebylo využito
- červen 1992 - druhé parlamentní volby
- září 1992 - SNR schvaluje Ústavu SR, která ji prohlásí za svrchovaný a suverénní stát
- 25.11.1992 - FS přijímá ústavní zákon o zániku čs. federace
- 16.12.1992 - ČNR přijímá Ústavu ČR

Ústavní vývoj 1993-2020

- 1.1.1993 - vznik České republiky - Ústava se stává základním zákonem a v ní zakotvené instituce, jsou-li ustaveny, přebírají své funkce
- září 1995 - zákon o volbách do Parlamentu ČR - cesta k naplnění Senátu
- 1996 - volby do PS a Senátu
- 1997 - ústavní zákon o zřízení VÚSC (krajů) - naplněn v roce 2000
- březen 1998 - zákon o zkrácení volebního období do PS coby řešení vládní krize z konce roku 1997
- 1998-2002 - pokusy o zásadnější reformy ústavy a volebního systému končí nezdarem - výsledkem je stávající podoba volebního systému do PS
- 2002 - ústavní zákon o referendu v otázce přistoupení ČR k EU
- 2003 - naplnění Nejvyššího správního soudu
- 2009 – Ústavní soud „ruší“ předčasné volby
- 2012 – změna způsobu volby prezidenta republiky
- 2013 - omezení imunity

Okolnosti vzniku Ústavy ČR

Prof. Jan Filip

- Ústava nevznikla v důsledků vítězství v revoluci nebo ve válce, ani v důsledku porážky; nebyla ani důvodem demokratizace
- Vznikla jako pragmatické řešení složité státoprávní a politické situace
- Nebyla výsledkem tužeb, ani aspirací – a dokonce vznikla v době, kdy se teprve hledala idea české státnosti

Proces přijímání Ústavy ČR

- Ustavení dvou komisí
  - **Vládní** (předseda – V. Klaus, místopředseda – J. Kalvoda, sekretář – C. Svoboda, členové: F. Šedivý, J. Vlach, V. Cepl, D. Kroupa, V. Benda, V. Peřich, J. Litomiský, M. Výborný, V. Novotný, M. Sylla, P. Zářecký, D. Hendrych)
  - **Parlamentní** – komise předsednictva ČNR (M. Benda, J. Bílý, P. Hirsch, A. Hrazdára, I. Janů, H. Marvanová, I. Mašek, J. Ortman, J. Payne, A. Röschová, V. Sochor, M. Uhde, J. Vik)
- Návrhy politických stran a hnutí – některé ve formě tezí, jiné kompletní: ČSSD, Levý blok, LSU-ČSS, OH, Koruna česká
- Při projednávání převažovala “většinová” strategie vládní koalice – návrhy opozice byly diskutovány jen s ohledem na nutnost její podpory
- Naprosto zásadní vývoj mnoha míst ústavy – často téměř protiklad počáteční úpravy

Základní sporné body

- Bikameralismus – velká škála řešení:
  - hayekovská představa o zvláštní působnost (Senát – soukromé právo; Sněmovna – veřejné právo)
  - regionální Senát tvořený přednosty okresních úřadů
  - Senát projednávající jen ústavní zákony a zákony z čl. 40 platné Ústavy
  - Prozatímní Senát tvořený poslanci FS
- pravomoc PS samu sebe rozpustit
- trestní parlamentní řízení proti ministrům
- volební systémy do obou komor
- 3/5 versus nadpoloviční většina pro ústavní zákony
- územní samospráva - zemské uspořádání – zemské zákonodárství
- spor o přímou demokracii – referenda
- Listina základních práv a svobod

Vliv historických a zahraničních ústavních textů

- zásadní návaznost na ústavní listinu z roku 1920
- málo patrný je i vliv ústavy z roku 1960, resp. její federalizační novely z roku 1968 – konstrukce Ústavního soudu
- španělská ústava – pravidla pro jednání společné schůze obou komor
- tzv. malá polská ústava – rozlišení hlasování o návrzích zákonů , které Senát zamítl nebo vrátil s pozměňovacími návrhy
- Francie a USA – parciální obnova Senátu po 1/3
- Německo a Polsko – vztah komor v ZD procesu

Základní ústavní a politické principy

- **svrchovanost lidu a reprezentativní demokracie**
- **dělbba moci - parlamentarismus** – klasického republikánského typu s prvky racionalizace; dualismus jednotlivých složek moci
- **jednotný (unitární) stát**
- **právní stát (vláda práva); ústavnost - silná pozice Ústavního soudu**
- lidská práva – Listina
- většinový princip a ochrana menšin
- **volná soutěž politických stran**
- odmítnutí násilí jako prostředku politiky
- **územní a profesní samospráva**